

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце БДУКМ

 С.Л.Шпарло

24. 10. 2022 г.

Рэгістрацыйны № ВД- 444 /эвуч.

АСНОВЫ ДЫРЫЖЫРАВАННЯ

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі
па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці
1-16 01 10 Спевы (па напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-16 01 10-02 Спевы (народныя)

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйных стандартаў вышэйшай адукацыі I ступені па спецыяльнасцях 1-16 01 10 Спевы (па напрамках), зацверджаных пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 12 красавіка 2022 г. № 78, вучэбных планаў БДУКМ па напрамку спецыяльнасці спецыялізацыях

СКЛАДАЛЬНІК:

А.І.Дубавец, старшы выкладчык кафедры народна-песеннай творчасці і фальклору ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”.

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

А.Я.Крамко, дырыжор “Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя І. Жыновіча” установы “Беларуская дзяржаўная ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга філармонія”, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь, прафесар;

С.К.Ярохіна, прафесар кафедры харавой музыкі ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”, дацэнт.

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЕРДЖАННЯ:

кафедрай беларускай народна-песеннай творчасці установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

(пракакол № 8 ад 29.03.2022 г.);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў” (пракакол № 5 ад 15.06.2022).

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Сярод вучэбных дысцыплін, якія маюць на мэце прафесійную падрыхтоўку кіраўнікоў вакальнага ансамбля кваліфікацыя артыст-вакаліст, выкладчык, важнае месца займае вучэбная дысцыпліна “Асновы дырыжыравання”.

Вучэбная дысцыпліна “Асновы дырыжыравання” звязана з такімі вучэбнымі дысцыплінамі як: “Пастаноўка галасу”, “Вакальны ансамбль”, “Прафесійная педагогіка”, “Методыка выкладання спецдысцыплін”, “Тэорыя і гісторыя музыкі”, “Асновы камп’ютарнай аранжыроўкі” і інш.

Мэтай вучэбнай дысцыпліны “Асновы дырыжыравання” з’яўляецца:

– авалоданне дырыжорскімі сродкамі і метадамі, формамі і навыкамі кіравання вакальным ансамблем на ўсіх этапах выканальніцкага дырыжорскага працэсу, у які ўваходзяць асэнсаванне і засваенне музычнага матэрыяла, гукавае ўвасабленне яго на рэпетыцыях і публічнае выкананне.

Задачы вучэбнай дысцыпліны:

– авалодаць тэхнікай дырыжыравання і комплексам сродкаў кіравання вакальным калектывам;

– развіваць выканаўчыя і агульнамузыкальныя здольнасці студэнтаў;

– авалодаць метадамі самастойнай работы над музычным творам да рэпетыцыі, метадамі і навыкамі рэпетыцыйнай работы;

– выхоўваць прафесійныя і эмацыянальна-валявыя якасці студэнтаў;

– развіваць педагогічныя і арганізацыйныя здольнасці студэнтаў;

– выхоўваць мастацкі густ і музычную культуру студэнтаў.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен ведаць:

– сутнасць і тэарэтычныя асновы дырыжорскага выканаўства;

– мастацка-творчыя, арганізацыйна-метадычныя асаблівасці асноўных этапаў вывучэння партытур музычных твораў;

– вобразна-эмацыянальны змест і драматургію твора;

– асаблівасці дырыжорскай тэхнікі, абумоўленай складам вакальнай партытуры;

– прыёмы рэпетыцыйнага дырыжыравання;

умець:

– дырыжыраваць творамі розных жанраў, стыляў па клавірах, партытурах;

– аналізаваць нотны тэкст з пункту гледжання музычна-тэарэтычных, мастацка-выканальніцкіх асаблівасцей;

– скласці план паэтапнай работы над творам;

– свабодна карыстацца ведамі па гісторыі і тэорыі музыцы пры распрацоўцы выканальніцкага плана;

– арганізаваць самастойныя заняткі па ўдасканаленню тэхнікі дырыжыравання і вызначыць іх змест, мэту і задачы;

– выканаць музычны твор па харавому на фортэпіяно, праспяваць галасы і акорды;

валодаць:

– тэхнічнымі прыёмамі дырыжорскага паказу;

– паказу характара гукавядзення (*legato, non legato, marcato, staccato*, акцэнты;

– тэхнічнымі прыёмамі паказу рытмічных асаблівасцей (сінкопы, ферматы, паўзы);

– авалодаць навыкам кіравання вакальным гуртом.

Засваенне вучэбнай дысцыпліны “Асновы дырыжыравання” павінна забяспечыць фарміраванне універсальных кампетэнцый:

– Быць здольным да самаразвіцця і самаразвіцця ў прафесійнай дзейнасці, работаць самастойна, разумець месца і ролю сваёй прафесіі ў сучаснай сацыякультурнай прасторы;

– Праяўляць ініцыятыву і прыстасоўвацца да змен у прафесійнай дзейнасці;

– Увасабляюць культурныя і адукацыйныя ідэі праз прафесійную дзейнасць

У адпаведнасці з вучэбным планам на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Асновы дырыжыравання” усяго прадугледжана 138 гадзін, з іх 86 – аўдыторныя (індывідуальныя) заняткі.

Рэкамендаваная форма кантролю – экзамен.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛА

Уводзіны

Змест і асноўныя патрабаванні вучэбнай дысцыпліны “Асновы дырыжыравання”. Роля вучэбнай дысцыпліны ў падрыхтоўцы спецыяліста вышэйшай кваліфікацыі. Прынцыпы пастаноўкі дырыжорскага апарату. Структура дырыжорскага жэсту, функцыянальнасць дырыжорскага жэсту, элементы дырыжорскага жэсту і іх суадносіны. Практыкаванні на расслабленне дырыжорскага апарату. Вучэбна-метадычнае забяспячэнне дысцыпліны. Сутнасць і тэарэтычныя асновы дырыжорскага выканаўства. Дырыжыраванне як працэс кіравання калектыўным выкананнем.

Тэма 1. Вывучэнне простых і складаных дырыжорскіх схем

Авалодванне руха-выразнымі навыкамі на матэрыяле разнастайных па характару твораў у *простых і складаных памерах*, у схемах $3/4$, $4/4$, $2/4$.

Прынцыпы дырыжорскіх схем: паслядоўнасць вывучэння; графічная дакладнасць дырыжорскіх схем; суадносіны моцных і слабых долей такта; вядучая роля моцнай долі; асэнсаванне дырыжорскай плоскасці (трохмернасць дырыжорскага малюнка); разуменне дырыжорскай “кропкі” як асноўнага моманта фіксацыі долей такта; актыўныя, пасіўныя рухі.

Тэма 2. Паняцце аб аўфтакце. Аўфтакт як срадак кіравання выкананнем

Вывучаецца паняцце аб аўфтакце. Аўфтакт разглядаецца з пункту гледжання дыхацельнага працэсу. Трохфазная структура аўфтакта - узмах (удых); затрымка (фіксацыя); побуждаючы імпульс.

Авалодванне рознымі відамі аўфтактаў, аўфтакт пачатковы, міжвольны і зняцця гучання, тэхналогія выканання поўнага і няпоўнага аўфтакта на розныя долі такта, вывучэнне прыёмаў паказу драблёнага, няпоўнага аўфтакта, варыянты паказу затактавых уступаў. Асваенне навыкаў валодання аўфтактам, які выконвае выразныя функцыі (падрыхтоўку вяршыні фразы, змену дынамікі, тэмпа, рытма, кульмінацыі і інш.). Удасканалванне і пашырэнне прыёмаў паказу, напаўненне іх разнастайнымі выразнымі магчымасцямі. Аўфтакт – арганізуе харавое гучанне, але яшчэ нясе функцыі харакіравання. Асваенне навыкаў валодання аўфтактамі:

- затрыманы;
- драблёны;
- найвышэйшага парадку.

Тэма 3. Набыццё навыкаў паказу ўступаў і зняццяў хору, харавых партый на кожную з доляў, наказ няпоўных доляў такту

Элементы тэхнікі: “увага”, “дыханне”, “ўступ”. Выкананне тэхнік “увага”, “дыханне”, “ўступ” Навыкі паказу ўступу і зняцця ўсяго хора ці

асобных харавых партый на на кожную з долей, паказу няпоўных долей такту. Аўфтакт да зняцця паўтарае аўфтакт да ўступу. У момант "кропкі" гучанне спыняецца, таму яна павінна быць дакладнай, добра бачнай. На апошняй долі такту і ў канцы твора прыём «зняцця» гуку выконваецца наступным чынам: кругавым рухам кісці паднімаецца вышэй звычайнага, рухам унутр перарывае гучанне і сапраўды фіксуе «кропку» здымаемай долі.

Тэма 4. Дырыжыраванне пераменных, складаных, сіметрычных і несіметрычных памераў

Дырыжыраванне творамі з *пераменнымі памерамі* ў якіх чаргуюцца *простыя* ($2/4$, $3/4$) і *складаныя* ($4/4$) памеры. Асноўныя кампаненты дырыжорскай сеткі, схема і малюнак.

Вывучэнне твораў у складаных памерах $6/8$ і $6/4$, якія дырыжыруюцца па шасцідольнай і двухдольнай схемах, $9/8$ -па трохдольнай схеме з драбленнем і без яго, $12/8$ –па чатырохдольнай схеме з драбленнем і без яго. Рэпертуар дапаўняецца творамі, якія напісаны ў пераменным метры ($6/8$ і $4/4$, $3/4$ і $9/8$ і *інш.*). Авалодванне навыкамі дырыжыравання *складана-сумяшчальнымі памерамі*. Вывучэнне розных відаў груповак гэтых памераў, прыкладаў *несіметрычнай групойкі сіметрычных памераў*. Дырыжыраванне харавымі творамі ў пяцідольных памерах з рознымі метрычнымі структурамі тактаў ($3+2$ і $2+3$) па пяцідольнай схеме і ў сямідольных памерах ($3+4$ і $4+3$) па сямідольнай схеме.

Вывучэнне складана-сумяшчальных памераў, розных варыянтаў скарачаных схем. Авалодванне прыёмамі дырыжыравання “на раз” у памерах $2/4$, $3/4$, $3/8$ у хуткім тэмпе. Для выпрацоўкі тэхнічных навыкаў дырыжыравання памераў: $8/8$, $10/8$, $13/8$, $15/8$ і г.д., вельмі карысны нотны матэрыял беларускага песеннага фальклору.

Складана-сумяшчальныя і несіметрычныя памеры з’яўляюцца характэрнымі для славянскай, беларускай музыцы (як народнай, так і прафесійнай). Кіраўнік народнага харавога калектыву павінен пазнаёміцца з гэтымі памерамі, засвоіць іх у дырыжорскім жэсце, навучыцца *вызначаць унутрытактавую групойку, а таксама вызначыць патрэбную схему дырыжыравання*.

Тэма 5. Увасабленне штрыхоў рознага характару (legato, non legato, staccato, marcato, sforzando, tenuto, accent) у дырыжорскім жэсце

Вывучэнне твораў з розным гукавядзеннем, тэхналогія перадачы штрыха праз характар жэста, кропкі і кропку дакранання.

Засваенне тэхнікі паказу штрыхоў рознага характару (*legato, staccato, marcato, sforzando, non legato, tenuto, accent*), прынцыпы падыходу да выбару дырыжорскага штрыха. Тры віды руху: паскораны, раўнамерны, замядляючы і кропкі, якія для яго характэрны.

Тэма 6. Паняцце “дынаміка”, асноўныя нюансы: f, p, mf, mp

Вывучэнне паняцця “дынаміка”, выпрацоўка навыка ўвасаблення ў жэсце асноўных дынамічных адценняў (*mf, f, mp, p*) па моцы, вялічыні, амплітудзе. Паступовыя змены моцы гучання (*crescendo, diminuendo*).

Адлюстраванне ў дырыжорскім жэсце раптоўнага змянення дынамікі: *subito forte, subito piano*, кароткае абазначэнне іх у нотным запісе, разнастайныя віды акцэнтаў. Вылучэнне розных відаў аўфтактаў на змену дынамікі (кантрастны аўфтакт, які падзяляецца на дзве фазы: першая паказвае *forte*, другая – *piano*).

Тэма 7. Паняцце аб тэмпе. Адлюстраванне ў жэсце хуткіх і павольных тэмпаў

Вывучэнне паняцця *тэмп*, віды тэмпаў, агульнапрынятая італьянская тэрміналогія і яе пераклад. Асноўны прынцып: тэмп хуткі – амплітуда руху малая.

Метраном – яго пабудова і прызначэнне. Выпрацоўка навыка знаходжання паказчыка метранома па гадзінніку. Уменне памятаць найбольш часцей ужываемыя тэмпы. *Тэмпавыя паняцце* агогіка (*ritenuto, rallentando, accelerando, rubato* і інш.), асаблівасці яе дырыжорскага ўвасаблення. Змена дырыжорскай сеткі ў залежнасці ад змены тэмпу (*ritenuto* – сетка “на два” пераўтвараецца ў сетку “на два” пераўтвараецца ў сетку “на чатыры”, пры *accelerando* – сетка “на шэсць” пераходзіць у сетку “на два”).

Тэма 8. Авалодванне тэхнічнымі прыёмамі паказу сінкоп, фермат

Выпрацоўваецца *рытмічнае* паняцце пра ўнутрытактавую і ўнутрыдолявую *сінкопы*.

Паняцце *фермата* яе значэнне і спосабы адлюстравання ў дырыжорскім жэсце (ферматы, якія здымаюцца ў сярэдзіне і ў канцы твора, якія не здымаюцца, ферматы на паўзе – прыёмы іх выканання). Фермата падрыхтоўваецца, далей астаноўка і ад віда ферматы залежыць характар аўфтакта.

Тэма 9. Развіццё прыёмаў выразнай тэхнікі дырыжывання, раздзяленне функцый рук і іх каардынацыя

Набыццё навыкаў пачатковага раздзялення функцый рук, самастойная роля рук пры паказе вытрыманых доляў, размярканне тэматычнага матэрыяла.

Авалодванне навыкамі выразнага паказу асаблівасцей метрарытмічнага малюнка розных харавых партый на аснове самастойнага руху рук.

Удасканалванне тактавання правай рукой пры розным *унутрыдолевым напам’яненні* (восьмымі, шаснаццатымі, трыолямі, сэкстолямі і інш.).

Узбагачэнне функцыі левай рукі пры (фразіроўке, кіраванні вакальнай стараной выканання, доўгім *crescendo i diminuendo*, агагічных змяненнях).

Узаемазамыняльнасць функцый рук, незалежнасць іх дзеяній, каардынаваная незалежнасць.

Трохвымеранасць дырыжорскага малюнка (высата, шырыня, глыбіня) – новыя выразныя магчымасці дырыжорскага малюнка, якія выходзяць адчуванне аб'ёму гукаруху.

Тэма 10. Этапы работы над харавой партытурай, у тым ліку над беларускай народнай песняй; набыццё навыкаў вакальна-харавога і музычна-рэжысёрскага аналізу твора, работа над напісаннем анатацыі на твор а cappella

Падбор твора для выканання народным харавым калектывам. Творы для народнага харавога калектыву. Работа над гэтымі творамі, комплексныя веды, навыкі *перадрэпетэцыйнай работы*.

Разгорнуты пісьмовы аналіз твор:

1. агульныя звесткі аб творы і яго аўтарах;
2. літаратурны тэкст;
3. музычна-выразныя сродкі;
4. асаблівасці харавога выкладання (вакальна-харавы аналіз).

Вывучэнне твору: стылявыя і жанравыя заканамернасці, іх уплыў на дырыжорскую інтэрпрытацыю.

Тыпы апрацоўкі:

- свабодная апрацоўка на тэму народнай песні;
- расшыраючая рамкі традыцыйнай формы;
- арыгінальны твор у стыле народнай песні.

Дырыжорска-выканальніцкі аналіз твора: пошук выразных выканальніцкіх сродкаў, стварэнне індывідуальнай выканальніцкай трактоўкі, вызначэнне дырыжорскіх сродкаў для стварэння цэласнага музычнага вобраза.

Тэма 11. Асваенне прыёмаў рэпетэцыйнага дырыжыравання

Набыццё *навыка рэпетэцыйнага дырыжыравання*, сістэмы рэпетэцыйных дырыжорскіх жэстаў, залежнасць дырыжорскага жэста ад музычнага вобраза:

- часовы адказ ад дырыжорскіх сетак пры фіксацыі тэкставых і вакальна-харавых цяжкасцей пры рабоце над партытурай;
- перабольшванне амплітуды руху (для развіцця актывізацыі дыхання, эмацыйнага стану і г.д.);
- перабольшванне актыўнасці жэсту пры рабоце над штрыхом (*legato, staccato, marcato*).

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар тэмы	Назвы тэмы, раззелу	Колькасць аўдыторных гадзін	КСР	Форма кантролю
		Індывідуальныя		
	Уводзіны. Дырыжыраванне – мастацтва кіравання калектыўным выкананнем.	2		
1	Пастаноўка дырыжорскага апарата, функцыі яго часцей. Комплекс практыкаванняў, накіраваных на адпрацоўку свабоды дырыжорскага жэста.	14	2	вуснае апытанне
2	Вывучэнне простых і складаных дырыжорскіх схем.	10	2	тэхнічны залік
3	Паняцце аб аўфтакце. Аўфтакт як сродак кіравання выкананнем.	8	2	паказ
4	Набыццё навыкаў паказу ўступаў і зняццяў хору, харавых партый на кожную з доляў, паказ няпоўных доляў такту.	6	1	тэхнічны залік
5	Дырыжыраванне пераменных, складаных, сіметрычных, несіметрычных памераў.	4	1	тэхнічны залік
6	Увасабленне штрыхоў рознага характару (legato, non legato, staccato, marcato, sforzando, tenuto, accent) у дырыжорскім жэсце	6	2	вуснае апытанне
7	Паняцце “дынаміка”, асноўныя нюансы: f, p, mf, mp, ff, pp, sf, sub p. Увасабленне ў дырыжорскім жэсце дынамічных адценняў.	4	1	бяседа
8	Паняцце аб тэмпе. Адлюстранне ў жэсце хуткіх і павольных тэмпаў.	4	1	рэферат
9	Авалодванне тэхнічнымі прыёмамі паказу сінкоп, фермат.	4	2	паказ

10	Этапы работы над харавой партытурай беларускай народнай песні, ныбыццё навыкаў вакальна-харавога і музычна-тэарэтычнага аналізу твора.	4	1	вуснае апытанне
11	Асваенне прыёмаў рэпетыцыйнага дырыжыравання.	4	1	паказ
Усяго: 86		70	16	

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Прыкладны рэпертуарны спіс
Творы для хору без суправаджэння(a cappella)

- Аляксандраў Ю. “Прачынаецца мора”.
- Аракішвілі Д. “Аб паэце”.
- Азалінь Я. “Серабрыстыя сляды”.
- Бах І. “Сасновы бор”.
- Бетховен Л. “Усхваленне прыроды”.
- Бетховен Л. “Адзін твой погляд”.
- Будрунас А. “Восень”.
- Бойка Р. “Ты заспявай мне тую песню”.
- Бойка Р. “Зімовы шлях”.
- Бацяроў Я. “У небе таюць аблогі”.
- Беларуская народная песня. “А ў лесе, лесе”. Апр. А. Нікольскага.
- Беларуская народная песня. “Купалінка”. Апр. А. Атрашкевіч.
- Беларуская народная песня. “Жавароначкі, прыляціце”. Апр. Г. Цітовіча.
- Беларуская народная песня. “Ой ты, белая бяроза”. Апр. М. Сіраты.
- Беларуская народная песня. “Куды ляціш, зязюленька”. Апр. К. Паплаўскага.
- Беларуская народная песня. “Ой, палын мой, палыночак”. Апр. С. Бельцюкова.
- Беларуская народная песня. “Ой, у полі пры даліне”. Апр. К. Паплаўскага.
- Беларуская народная песня. “Вярба, вярба”. Апр. М. Сіраты.
- Беларуская народная песня. “Ты запей, запей жавароначак”. Апр. К. Паплаўскага.
- Беларуская народная песня. “Вецер вее”. Апр. К. Галкоўскага.
- Беларуская народная песня. “Па рацэ, рацэ гаголушка плыве”. Апр. У. Зяневіча.
- Беларуская народная песня. “А дзе сонца ўзыходзіць”. Апр. А. Грачанінава.
- Беларуская народная песня. “Закукуй, зязюлька”. Апр. М. Дрынеўскага.
- Беларуская народная песня. “Ой, у полі туманочак”. Апр. М. Дрынеўскага.
- Беларуская народная песня. “У нас сёння купалачка”. Апр. У. Зяневіча.
- Беларуская народная песня. “Балада аб партызанцы Галіне”. Апр. М. Сіраты.
- Беларуская народная песня. “Пойдзем, дзевачкі”. Апр. У. Зяневіча.
- Беларуская народная песня. “Ой, там, на гары”. Апр. М. Сіраты.
- Беларуская народная песня. “Закац, закаці, ты яснае сонейка”. Апр. К. Паплаўскага.
- Беларуская народная песня. “Ой, павей, буйны вецярочак”. Апр. К. Паплаўскага.
- Беларуская народная песня. “Ой ты, сонца яснае”. Апр. М. Сіраты.
- Беларуская народная песня. “Ой ты, грушка”. Апр. М. Дрынеўскага.
- Беларуская народная песня. “Ночы мае, ночушкі”. Апр. М. Дрынеўскага.
- Беларуская народная песня. “Ды ў зялёнай дуброве”. Апр. Г. Цітовіча.
- Беларуская народная песня. “Пасеялі дзеўкі лён”. Апр. А. Стацэнкі.

- Беларуская народная песня. “Ды што ў садзе лялеіцца”. Апр. Г. Цітовіча.
 Вагнер Г. “Дуб”.
 Васіленка С. “Дафіна віно”.
 Гастольдзі Д. “Прывітальная песня”.
 Глюк К. “Свята хора”.
 Гур’еў Ю. “Летам ў гай”.
 Грачанінаў А. “Пралеска”.
 Дарзінь Э. “Спеў русалак”.
 Дарзінь Э. “Хай буры вой”.
 Даргамыжскі А. “Па спакойных хвалях”.
 Зіноўеў А. “Восень”.
 Іконнік В. “Ноч”.
 Іпалітаў-Іванаў М. “Ноч”.
 Іпалітаў-Іванаў М. “Сасна”.
 Італьяская народная песня. “Хвалі плёскаюцца”. Апр. С. Танеева.
 Каваль М. “Слёзы”.
 Каліннікаў В. “Праходзіць лета”.
 Каліннікаў В. “Кондар”.
 Каліннікаў В. “Зіма”.
 Кампанеец Л. “Вяснавая навальніца”.
 Карызна У. “Таемнасць цішыні”.
 Карызна У. “Вечар”.
 Кузняцоў І. “Балада пра маці”.
 Кант беларускі. “Нова радасць стала”.
 Лапцеў В. “Пагасала чырвона сонейка”.
 Ленскі А. “Провады маладой”.
 Ленскі А. “Ой, ляцелі гусі”.
 Літоўская народная песня. “Ой, гай, гай”. Апр. М. Чурлёніса. Б. Ляташынскі
 “Па небе крадзецца луна”.
 Манюшка С. “Кум і кума”.
 Марціні П. “Восень”.
 Масалоў А. “Стрэл”.
 Моцарт В. “Услаўляем юнацтва”.
 Моўчан А. “Гусяр”.
 Невядомы аўтар. “Бура мора раздзімае”. Кант 18 века.
 Руская народная песня. “Гаварыў жа мне”. Апр. А. Міхайлава.
 Руская народная песня. “Што гарыць, гарыць”. Апр. М. Кутузава
 Руская народная песня. “Уж вы, мае ветры, вецярочкі”. Апр. С. Папова.
 Руская народная песня. “Ай, пчолачка, пчолачка ярая”. Апр. Ю. Буцко.
 Рубінштэйн А. “Нявольнік”.
 Славінскі С. “Суцяшэнне”.
 Салманаў В. “Песня”.
 Сняткоў Б. “Раніца”.
 Стравінскі І. “Ойча наш”.

Свірыдаў Г. “Вечарам сінім”.
 Танееў С. “Вечаровы спеў”.
 Украінская народная песня. “Казака нясуць”. Апр. М. Леантовіча.
 Украінская народная песня. “Зашумела лясчынонька”.
 Апр. М. Леантовіча.
 Украінская народная песня. “Чуеш, братэ мій”. Апр. К. Стацэнкі.
 Украінская народная песня. “Круты бераг”. Апр. Ф. Казіцкага.
 Ушкароў А. “Чараты”.
 Фляркоўскі А. “Усё так спакойна”.
 Фляркоўскі А. “Вечаровы лес яшчэ ня спіць”.
 Чайкоўскі П. “Калыханка ў буру”.
 Часнакоў П. “Не кветачка ў полі вяне”.
 Часнакоў П. “Цепліцца золак”.
 Шабалін В. “Палынок”.
 Шабалін В. “Уцёс”.
 Шуман Р. “Добрай ночы”.
 Шуберт Ф. “Любоў”.
 Шчадрын Р. “Ціха ўкраінская ноч”.

Творы для хору з суправаджэннем

Аладаў М. Опера “Тарас на Парнасе”, хор “Ой, ляцелі гусі”.
 Алоўнікаў У. “Радзіма мая дарагая”.
 Алоўнікаў У. “Вясельная”.
 Барадзін А. Опера “Князь Ігар”, хор жанчын “Адлятай на крылах ветру”.
 Бізэ Ж. “Agnus Dei”.
 Багатыроў А. Опера “У пушчах Палесся”, уступ і хор з 1 дзеі.
 Барадзін А. Опера “Князь Ігар”, Хоры “Адлятай на крылах ветру”, “Мужайся княгіня”.
 Беларуская народная песня. “Купалялё”. Апр. С. Беражнога.
 Беларуская народная песня. “Ой, у полі крыніцы”. Апр. М. Сіраты.
 Вебер К. Опера “Вольны стралок”, хор паляўнічых.
 Вэрдзі Дж. Опера “Макбет”, фінальны хор.
 Вэрдзі Дж. Опера “Набука”, хор “Ты цудоўна, наша Радзіма”
 Гершвін Дж. Да Радзімы.
 Глебаў Я. Араторыя “Свяці зара”, марш.
 Грас А. “Люблю старонку Беларусь”.
 Грачанінаў А. Опера “Дабрыня Мікіціч”, фінал 1 дзеі.
 Грачанінаў А. “Вязень”.
 Гуно Ш. Опера “Фауст”, хор салдат.
 Даргамыжскі А. Опера “Русалка”, хары “Сватушка”, “Цішэй-цішэй”.
 Даргамыжскі А. Опера “Рагдана”, хор “Як дзянніца паявіцца”.
 Данькевіч К. Опера “Багдан Хмяльніцкі”, хор жанчын “Чорны воран”
 Дымаў О. “Ой, Купало!”
 Захлеўны Л. “Азёры дабрыні”.

- Камінскі В. “Калі прачынаецца мора”.
- Кузняцоў І. “А я не верыла рабіне”.
- Кузняцоў І. “Зведай мой край”.
- Кутузаў М. “Куды б ні йшоў...”
- Кутузаў М. “Бяроза”.
- Лапцеў В. “Вутачкі”.
- Лукас Д. Опера “Кастусь Каліноўскі”, хор “Канापелькі мае”.
- Лучанок І. “Калі б камні маглі гаварыць”.
- Моцарт В. Опера “Ідаменей”, хор “Спіць бестурботна мора”.
- Напраўнік Э. Опера “Ніжагародцы”, хор “Старана, старонка”.
- Напраўнік Э. Опера “Дуброўскі”, хор дзяўчат.
- Паплаўскі К. “Край беларускі”.
- Пукст Р. Опера “Марынка”, хор “Будзе добрая ноч”.
- Рахманінаў С. “Слава народу!”
- Рахманінаў С. “Анёл”.
- Рахманінаў С. “Сасна”.
- Руская народная песня. “Харошанькі-маладзенькі”. Апр. Шырокава А.
- Руская народная песня. “Сцепь да сцель кругом”. Апр. У. Захарава.
- Руская народная песня. “Ветры-вечарочкі”. Апр. М. Кутузава.
- Рымскі- Корсакаў М. Опера “Пскавіцянка”, хор “Па маліну, па смародзіну”.
- Рымскі- Корсакаў М. “Не вецер вея з вышыні”.
- Семяняка Ю. “Люблю цябе, Белая Русь”.
- Семяняка Ю. Опера “Калючая ружа”, “Студэнцкі баль”.
- Сірата М. “Як сонейка з месяцам”.
- Свірыдаў Г. “Паэма памяці Сяргея Ясеніна”, часткі “Пяе зіма”, “Малацьба”.
- Свірыдаў Г. Кантата “Курскія песні”, частка “Салавей мой смутны”.
- Сяроў А. Опера “Рагнеда”, хор “Застагнала сіне мора”.
- Хаўхлянцаў М. “Вочы Беларусі”.
- Чайкоўскі П. Опера “Арлеанская дзева”, хор дзяўчат.
- Чайкоўскі П. Опера “Ваявода”, заключны хор “Слава”.
- Часнакоў П. Хары “Яблыне”, “Каціць вясна”, “Ноч”.
- Шыдлоўскі А. “Ой, Нёман, наш Нёман”.
- Шыдлоўскі А. “Каля вербаў, ля вады”.
- Шыдлоўскі А. “Сонца яснае ўзышло”. Апр. М. Сіраты.

ЛИТАРАТУРА

Асноўная

1. *Безбородова Л. А.* Дирижирование. - М.: ООО «Флинта», 2000. – 213 с.
2. *Дмитревский, Г. А.* Хороведение и управление хором. Элементарный курс [Текст] : учебное пособие / Г. А. Дмитревский. - 4-е изд., стер. - СПб.: Лань ; СПб. : Планета музыки, 2013. - 112 с.
3. *Живов, В.Л.* Хоровое исполнительство : теория, методика, практика [Текст] : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / В. Л. Живов. - М.: ВЛАДОС, 2003. - 270 с. - (Учебное пособие для вузов). - Библиогр.: - 263 с.
4. *Зиновьева, Л. П.* Вокальные задачи ауттакта в хоровом дирижировании [Текст] : учебно-метод. пособие / Л. П. Зиновьева. - СПб. : Композитор, 2007. - 152 с. : ноты, рис. - Библиогр.: с. 151.
5. *Казачков С.А.* Дирижерский аппарат и его постановка. М.: «Музыка», 1967. – 130 с.
6. *Кобадеев А.П.* Техника хорового дирижирования. Минск, «Вышэйшая школа», 1968. – 148 с.
7. *Мусин И. А.* О воспитании дирижера: Очерки. Л.: «Музыка», 1987. – 246 с.
8. *Мусин И А* Техника дирижирования (Практ. Руководство) 2 изд., Просветительско-издательский центр «Деан –АДИА-М», 1995. – 295 с.
9. *Романовский Н.В.* Хоровой словарь. М.: «Музыка» - 2000. - 228 с.

Дадатковая

1. *Андреева Л.* Методика преподавания дирижирования. – М.: Музыка, 1969. – 117 с.
2. *Баренбойм Л.М.* Музыкальная педагогика и исполнительство. – Л.: Музыка, Ленингр. отд., 1974. – 335 с.
3. *Живов В.* Исполнительский анализ хорового произведения. – М.: 1987. – 95 с.
4. *Елисеева-Шмидт Э. С.* Энциклопедия хорового искусства / Э. С. Елисеева-Шмидт. – Москва :Добросвет : Кн. дом "Институт", 2011. – 502 с.
5. *Емельянов В. В.* Развитие голоса: координация и тренинг / В. В. Емельянов. – Изд. 7-е, испр. - Санкт-Петербург; Москва; Краснодар: Лань :Планета музыки, 2015. – 165 с. – (Учебники для вузов.Специальная литература).
6. *Конерштейн М.* Вопросы дирижирования. – М.: Музыка, 1972. – 253 с.
7. *Кондрашин К.* Мир дирижера. Л.: 1976. – 192 с.
8. *Сивизьянов, А. С.* Проблема мышечной свободы дирижера хора [Текст] : начальное обучение / А. С. Сивизьянов . - М. : Музыка, 1983. - 56 с.

Пералік рэкамендаваных сродкаў дыягностыкі вынікаў вучэбна дзейнасці

Асноўнымі сродкамі дыягностыкі з'яўляюцца:

- тэхнічныя залікі, залікі, экзамены (у працэсе якіх вывучаны матэрыял прад'яўляецца ў выглядзе паказа ў класе, канцэртнага выканання),
- тэматычны фестываль-канцэрт;
- конкурс на лепшую інтэрпретацыю твора (народная песня) ;
- калёквіум (праверка музычнай тэрміналогіі);
- напісанне анатацыі на твор *a cappella*.

Галоўная ўмова паспяховага навучання студэнта – яго самастойная праца, якую сістэматычна кантралюе выкладчык. Заданні да самастойнай працы прадугледжваюць разнастайныя віды адукацыйнай дзейнасці і ўлічваюць агульнамузычную і дырыжорскую падрыхтоўку кожнага студэнта. Для кантролю і самакантролю ведаў і ўменняў студэнтаў па дысцыпліне “Асновы дырыжыравання” ужываецца:

- кантроль зыходных ведаў, ўменняў, навыкаў студэнта;
- бягучы кантроль ведаў, ўменняў, навыкаў, што атрымліваюцца студэнтам;
- выніковы кантроль атрыманых студэнтам ведаў, ўменняў, навыкаў.

Кантроль зыходных ведаў, ўменняў, навыкаў навучэнца прымяняецца з мэтай вызначэння спецыфікі і пабудовы індывідуальнага плана работы з дадзеным студэнтам на працягу навучальнага перыяду, носіць індывідуальны характар і праводзіцца ў форме: вуснага апытання і практычных аўдыторных заняткаў.

Бягучы кантроль ўключае разнастайныя практычныя дыягнастычныя сродкі, якія залежаць ад спецыфікі працы са студэнтам (ступені агульнаэстэтычнага развіцця студэнта, ступені дырыжорскай падрыхтаванасці, хуткасць, з якой студэнт праходзіць навучанне і гэтак далей).

Як правіла, бягучая ацэнка якасці практычнай працы студэнта складаецца з наступных пунктаў:

1. Ацэнкі якасці дырыжыравання музычнага твора, раней прадэманстраванага выкладчыкам, а таксама выканання варыянтных практыкаванняў, музычных твораў;
2. Напісанне анатацыі на вывучаемыя творы;
3. Ацэнкі якасці ігры партытуры *a cappella* на фартэпіяна па харавому;
4. Спеваў галасоў партытуры *a cappella* напамяць (вертыкаль і гарызанталь);

Патрабаванні для экзаменаў і залікаў

Вуснае апытанне ў час заняткаў; (пытанні, якія тычацца дырыжыруемых твораў, так і твораў, якія праходзіліся напрацягу ўсяго семестра: хар-ка творчасці кампазітара, паэта, змест твора, стыль, форма, і інш.).

Студэнт павінен прадыржываваць 2-мя рознахарактарнымі творамі (а саррелла і ў суправаджэнні).

1. Сыграць на фортэпіяна партытуру твора а саррелла.

2. Праспяваць на памяць са славамі, ці сальфеджыю адну з названых харавых партый.

3. Праспяваць 2-3 пачатковых, ці завяршаючых акорда (твор а саррелла) па вертыкалі, і пазначыць іх гарманічныя функцыі.

4. Адказаць на тэарэтычныя пытанні, якія тычацца дырыжыруемых твораў, так і твораў, якія праходзіліся напрацягу ўсяго семестра (хар-ка творчасці кампазітара, змест твора, стыль, форма і інш.).

5. Прадставіць анатацыю на твор а саррелла.

На адзнаку ўплывае: наведанне заняткаў, выкананне вучэбнага плана, якасць паказанай праграмы, якасць вусных адказаў, дакладная і разгорнутая анатацыя.

Крытэрыі вынікаў вучэбнай дзейнасці

1-2 (адзін, два) – студэнт не ведае і не валодае 70% кампанентаў, якія адпавядаюць 10 балам. З'яўляецца прафесійна непрыгодным, не мае неабходных для навучання па дадзенай прафесіі ведаў, прыродных даных (музычнага слыху, рухальна-слыхавой кардынацыі, вакальных здольнасцей), навыкаў, не захоплены абранай прафесіяй, мае вузкі светапогляд, невысокі ўзровень мыслення і мастацкі густ.

3 (тры) – студэнт дэманструе недастатковае веданне асноўнага вучэбна-праграмнага матэрыялу. Дрэнна валодае элементамі дырыжорскай тэхнікі. Прадстаўленая праграма па дырыжыраванні выканана ім няўпэўнена і са значнымі скажэннямі аўтарскіх указанняў; няўпэўненыя, аднастайныя адказы на пытанні, незрудыраванасць, адсутнасць мастацкага густу, арганізатарскіх і педагогічных здольнасцей.

4 (чатыры) – атрымлівае студэнт за веданне асноўнага вучэбна-праграмнага матэрыялу. Прадстаўленая праграма па дырыжыраванні з двух твораў сярэдняй цяжкасці дэманструе пасрэднае валоданне дырыжорскай тэхнікай. Студэнт дапускае значныя памылкі пры дырыжыраванні. Выкананне харавой партытуры на фартэпіяна і вакальных партый прафесійна неграмаднае. Адсутнічае эмацыянальная выразнасць. Адказы на пытанні маюць характар агульных звестак і не падмацаваны факталагічным матэрыялам, вузкі агульны круггляд, нізкая эрудыцыя, пасрэдны мастацкі густ.

5 (пяць) – атрымлівае студэнт за даволі поўнае веданне вучэбна-праграмнага матэрыялу, самастойнае засваенне асноўных формаў і метадаў работы з харавой партытурай. На прыкладзе двух твораў сярэдняй цяжкасці дэманструецца валоданне асобнымі элементамі дырыжорскай тэхнікі. Пры выкананні твораў дапускаюцца памылкі ў трактоўцы партытуры. Выкананне экзаменацыйнай праграмы па дырыжыраванні недастаткова эмацыянальна-выразнае. Адзначаецца веданне асноўнай літаратуры па праграме музычных дысцыплін. Адказы адпавядаюць зместу пытанняў, але маюць сур'ёзныя памылкі.

6 (шэсць) – атрымлівае студэнт за даволі поўнае веданне вучэбна-праграмнага матэрыялу, самастойнае засваенне асноўных формаў і метадаў работы з харавой партытурай. На прыкладзе двух твораў сярэдняй цяжкасці дэманструецца валоданне асноўнымі сродкамі дырыжорскай тэхнікі, але іх практычнае выкарыстанне не адрозніваецца яскравай эмацыянальнай выразнасцю. Адзначаецца засваенне асноўнай літаратуры, якая рэкамендавана вучэбнай праграмай. Пры адказах на пытанні дэманструецца агульнае валоданне матэрыялам, але дапушчана шмат недакладнасцей.

7 (сем) – атрымлівае студэнт за даволі поўнае веданне вучэбна-праграмнага матэрыялу; практычнае валоданне сродкамі дырыжорскай тэхнікі. Прадстаўленая праграма павінна адпавядаць сярэдняму узроўню цяжкасці, могуць быць дапушчаны нязначныя памылкі. Адзначаюцца дакладная перадача тэксту аўтарскіх указанняў; разуменне вобразнага зместу, стылю і пабудовы твора; але недастаткова асэнсаванае выкананне розных па характары музычных твораў; упэўнены адказы на пытанні; пэўны мастацкі круггляд, адзначаюцца разнастайныя веды па гісторыі музыкі, шырокі мастацкі круггляд, адказы на пытанні дастаткова поўныя, але дапускаюцца памылкі.

8 (восем) – атрымлівае студэнт за поўнае веданне вучэбна-праграмнага матэрыялу. На прыкладзе двух твораў сярэдняй цяжкасці дэманструецца вельмі добрае валоданне рознымі відамі дырыжорскай тэхнікі ў адпаведнасці з характарам твораў, але недастаткова выразна. Выкананне харавой партытуры на фартэпіяна і вакальных партый прафесійна граматычна. Адзначаюцца разуменне і адлюстраванне вобразнага зместу і стылю, эмацыянальная выразнасць выканання, асэнсаванае выкананне розных па характары музычных твораў (але недастаткова эмацыянальна выразна); дакладныя адказы на пытанні; дастаткова шырокі мастацкі круггляд, агульная эрудыцыя і мастацкі густ.

9 (дзевяць) – заслугоўвае студэнт за прадстаўленне дастаткова складанай праграмы па дырыжыраванні, усебаковае валоданне тэхнікай дырыжыравання і навыкамі самастойнага засваення ўсіх праграмных заданняў; эмацыянальна выразнае выкананне музычных твораў, розных па характары. Выкананне харавой партытуры на фартэпіяна і вакальных партый прафесійна граматычна, па харавому. Дасканалы аналіз харавых твораў з пункту гледжання вобразнага строю і сродкаў музычнай выразнасці. Дакладныя адказы на пытанні; самастойнае мысленне; шырокі мастацкі круггляд, паслядоўнае лагічнае выкладанне матэрыялу, яскравае праяўленне асабістых прафесійных здольнасцей.

10 (дзесяць) – заслугоўвае студэнт за ўсебаковае сістэмнае валоданне вучэбна-праграмным матэрыялам па курсу дырыжыравання. Прадстаўленая, дастаткова складаная праграма, павінна прадэманстраваць валоданне рознымі відамі дырыжорскай тэхнікі ў адпаведнасці з характарам твораў і зместам мастацкіх вобразаў; свабоднае валоданне фартэпіяна на высокім узроўні, спевы галасоў і акордаў інтанацыйна чыста, па харавому. Грунтоўныя адказы на пытанні, глыбокае засваенне асноўнага і дадатковага матэрыялу. Наяўнасць выразных прафесійных здольнасцей, самастойнага мыслення, багатай фантазіі, мастацкага густу; глыбокае веданне сусветнай і айчыннай мастацкай культуры.